

Aanbevelingen uit project Je verdiende loon!

Aanbevelingen voor de ondernemer (man en vrouw)

1. Huwelijkse voorwaarden moet je regelmatig (eens per 5 jaar) tegen het licht houden en zonodig aanpassen. Neem ook de waardestijging van grond en onroerende zaken mee in het verrekenbeding. Bedenk hoe je omgaat met verdeling van de waardestijging van onroerend goed en ontvangen rente.
2. Op 1 januari 2008 wordt de meewerkaf trek afgeschaft. Regel daarom voor 1 januari 2008 een andere manier van beloning voor de meewerkende partner bijvoorbeeld een reële beloning of deelname aan de maatschap.
3. Houd de uren die je als partner werkt voor het bedrijf goed bij.
4. Regel de oude dag goed!. Dit is niet gemakkelijk, maar begin op tijd en besteed er aandacht aan.
5. Zorg voor openheid naar de familie en heb oog voor emoties.
6. Laat een lijfrentepolis door meerdere banken en verzekeraars offeren.
7. Zorg voor afstemming tussen het testament, de huwelijkse voorwaarde en het maatschapscontract. Bedenk goed hoe je omgaat met de vermogens van beide partners.
8. Bereid een gesprek met een accountant samen met je partner goed door. Neem hiertoe zelf ook initiatief. Neem wijzigingen in gezinssituatie mee in je voorbereiding.
9. Gebruik het boekhoudrapport als waardevolle informatie, zowel fiscaal als bedrijfseconomisch, voor allerlei beslissingen in het bedrijf (bijv. bij opstellen jaarlijkse begroting, groei, stoppen, bedrijfsovername).
10. Zorg er voor dat je ook op een andere manier geïnformeerd wordt over je financiële positie dan door je eigen accountant. Bijvoorbeeld door het bezoeken van informatiebijeenkomsten over dit onderwerp.
11. Let op voorwaarden en risico's van meetekenen door de partner.
Samen verantwoordelijk = samen tekenen, afhankelijk van de positie van de partner op het bedrijf.
12. Realiseer je dat zelfstandig ondernemers die in aanmerking willen komen voor een toekomstige zwangerschapsuitkering, een eigen inkomen moeten hebben.
13. Blijf als medeondernemer opkomen voor jezelf, ondanks emoties.

Aanbevelingen voor LTO Vrouw & Bedrijf

1. Ga door met de organisatie van informatieavonden en nodig partners hier ook voor uit. Blijf gebruik maken van accountants, banken, notarissen en bedrijfsadviseurs.
2. LTO Vrouw & Bedrijf moet het initiatief nemen om een 'levensbox' te ontwikkelen. Dit is een groot informatiepakket, dat ook op Internet gezet moet worden en waarin allerlei informatie te vinden is over financiële en economische zaken voor partners met een eigen bedrijf. Er moeten adviezen in staan over zaken waar je aan moet denken tijdens de verschillende fasen in bedrijf- en gezinssituatie.
3. Organiseer ieder jaar een soort week van de plattelandsvrouw, een themagericht vrouwenfestival. Dit kan i.s.m. de Federatie voor Zakenvrouwen en FNV Zelfstandigen.
4. De website 'Je verdiende loon' moet uitgebreid worden met de levensbox. Ook moet er een forumgedeelte worden toegevoegd, waarin vragen kunnen worden gesteld. Maak van 'Je' verdiende loon 'Ons' verdiende loon, zodat ook mannen betrokken raken.
5. Regelmatig publiceren om op zo'n manier aandacht te vragen voor bepaalde onderwerpen. Bij voorkeur eigen verhalen van mensen.
6. Cursusaanbod van 'Je verdiende loon' moet voortgezet worden, de inhoud moet wel aangepast worden aan de actualiteit.

7. LTO Vrouw & Bedrijf moet inspringen op actualiteiten, zoals bijv. informeren over de gevolgen van de te naamstelling bij personenmaatschap in oktober 2007!
8. LTO Vrouw & Bedrijf moet ook regelmatig contact hebben met koepelorganisaties van notarissen, banken, accountants om bij te praten over de positie van de meewerkende partner in de agrarische sector.
9. Pak, samen met organisaties buiten de agrarische sector, collectief zaken op. Bijv. arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, personeelszaken etc. Ook voor lobby richting politiek is dit belangrijk.
10. Bedenk in internationale samenwerkingsverbanden dat er een grens is aan respect voor tradities. Met respect voor tradities zijn vrouwen in de diverse landen niet altijd geholpen.
11. Communiceer de resultaten van het project "Je verdiende loon" op Europees niveau. Het project leent zich ook goed voor uitvoering in andere Europese landen en misschien ook voor landen buiten Europa.
12. Pleit voor een status voor de medeondernemer, zowel op landelijk als op Europees niveau. Zorg voor een basis wetgeving, die ieder land binnen Europa naar eigen inzicht kan aanvullen met landelijke regelingen.
13. Organiseer een diepgaand onderzoek naar de verschillende regelgeving in de diverse landen wat betreft de financiële positie van vrouwen.

Aanbevelingen accountant

1. Geef meer aandacht aan de voor- en nadelen van schuiven met de winstverdeling in bijv. Een maatschap.
2. Huwelijksvoorwaarden kunnen aangepast worden.
3. Pas het verrekenbeding daadwerkelijk toe.
4. Neem, als extra service, iedere 5 jaar de situatie (vermogen, inkomen, oude dag etc.) van het bedrijf én beide partners onder de loep.
5. Geef meer aandacht aan (F)OR en stakingslijfrente.
6. Meer aandacht voor de beloning/vermogensopbouw van de meewerkende partner.
7. Herinner klanten er standaard aan dat gemaakte onderlinge afspraken ook daadwerkelijk nagekomen moeten worden.
8. Geef (betere) voorlichting over de mogelijkheden om de eigen financiële positie van meewerkende partners te verbeteren, zonder het bedrijf hiermee te kort te doen.
9. Streef gelijkwaardige belangenbehartiging na voor de ondernemer en de meewerkende partner.
10. Advies- en accountantbureaus moeten attenter zijn op de positie van meewerkende partners.

Aanbevelingen naar banken

1. Wees transparant en vervul de zorgplicht die de bank heeft richting cliënten (wettelijke verplichting voor banken).
2. Breng bij een nieuwe lening goed de risico's en consequenties in beeld.
3. Maak een goede omschrijving voor de voorwaarden en risico's van meetekenen door de partner.
4. Geef aandacht aan de mogelijkheden voor pensioenopbouw.
5. Verruim de mogelijkheden voor kredietverstrekking voor vrouwen; ervaringen uit de praktijk geven aan dat vrouwelijke ondernemers moeilijker een lening krijgen, vooral als het gaat om hogere bedragen.
6. Streef gelijkwaardige behandeling na van mannelijk en vrouwelijk ondernemers en meewerkende partners
7. Als de vrouw een inkomen verdiend buiten het bedrijf, neem dat inkomen dan niet automatisch mee voor het verkrijgen van hypotheek voor het bedrijf.

Aanbevelingen voor de politiek inzake wet- en regelgeving

1. Er moet een specifieke status komen voor meewerkende partners.
2. Er moet een goede (overheids)voorziening komen voor zwangerschaps- en bevallingsverlof voor zelfstandigen.
3. De overheid moet zoeken naar oplossingen om ongewenste effecten van wet- en regelgeving op het gebied van huwelijks- en vermogensrecht te voorkomen. Bijv. wanneer je via huwelijksvoorwaarden en een maatschapcontract zaken goed geregeld hebt voor het geval van overlijden of scheiden, dan blijkt dit nadelig te zijn voor de bedrijfsoverdracht doordat er meer successierechten betaald moeten worden. Dit is een ongewenst effect van de huwelijksvoorwaarden.
4. Het moet wettelijk verplicht worden dat bij huwelijksvoorwaarden verrekend wordt.
5. Schaf successierechten en schenkingsrechten af.
6. Maak een staffel in de uren criteria, om te stimuleren dat bij kleine ondernemingen de partner ook sneller bedrijfshoofd wordt.
7. Voor schippers(vrouwen) is er een wet voor vertraagd afschrijven. Die leidt er nu toe dat schippers geen goede oudedagsvoorziening hebben. Gepleit wordt voor een vangnet voor deze groep.
8. Regeldruk moet verminderd worden, vooral op kwalitatieve criteria; kort gezegd onzinnige en tegenstrijdige regels afschaffen.
9. De ondernemersfaciliteiten van het MKB en de agrarische bedrijven moeten gestroomlijnd worden. Voorbeeld: FOR moet vervangen worden door een betere regeling zoals een algemene aftrekpost.
10. Bedrijfsopvolgingsregels moeten structureel verbeterd worden. Regels zijn nu vaak onderling strijdig. Alle regels moeten in één goed systeem ondergebracht worden.
11. Een meewerkende partner/medeondernemster die grond koopt moet ook in aanmerking komen voor landbouwvrijstelling.
12. Co-ondernemerschap moet zichtbaar gemaakt worden in Europese statistieken. Nu zijn mede-ondernemers onzichtbaar, terwijl ze wel onmisbaar zijn.
13. Er moet een mogelijkheid komen voor een collectieve pensioenregeling op vrijwillige basis voor zelfstandigen.
14. Er moet mogelijkheid worden geboden voor vrijwillige aansluiting bij bedrijfstakpensioenfondsen of voortzetting pensioenopbouw na loondienst.